

Egy bencés főpapi karrier: Szigfrid apát életútja (1300-as évek eleje–1365)

Szigfrid apát a 14. század, de talán az egész magyar középkor legtekintélyesebb egyházi személyiségei közé tartozott. Széplakon kezdte főpapi pályafutását, majd 1330-ban került a garamszentbenedeki apátság élére, 1355-től 1365-ig pedig a pannonhalmi monostor elöljárója volt. Személyével kapcsolatban egy érdekesnek mondható főpapi karrier felvázolására teszek kísérletet jelen tanulmányomban.

A magyar középkor bencés apátjainak életútját vizsgálva, nem tűnik különösebben kirívónak Szigfrid pályafutása. Nem egy olyan bencés főpappal találkozunk ugyanis, aki egymást követően több bencés monostor apáti tisztét is betöltötte. Az alábbi összefoglalást csak olyan apátokra terjesztem ki, akik főpapi pályafutásuk alatt a pannonhalmi apáti tisztet is betöltötték. A főpapi karrier szempontjából több csoport is kialakítható: az adott pannonhalmi apát 1. korábban valamely más bencés monostor apátja volt, 2. Pannonhalma után világi főpapi – püspöki, érseki – tisztséget töltött be, 3. korábban más rend – domonkos, ciszterci – tagja volt.¹ Az alábbiakban – az egyházi személyiségek csoportosítása során – az egyes apátok neve után szereplő évszámok a pannonhalmi monostor élén eltöltött hivatali idejüket jelzik.

Az első csoportba tartozik a középkor talán legjelentősebb bencés apátja, Uros² (1207-1241/1242), aki korábban tihanyi apát volt, Favus³ (1252-1265), korábban pécsváradi apát, III. Miklós⁴ (1319-1333), korábban dombói apát és Czudar László⁵ (1365-1372), korábban szekszárdi apát. A második csoport tagjai kevesebben vannak: Mór⁶ (?-1036) pannonhalmi apáti tisztségét követően pécsi püspök lett, II. Péter⁷ (1188-1190/91) pedig spalatói érsek. Az utolsó csoportba tartozó Hammer Vilmos⁸ (1333-1354) először domonkos, majd ciszterci rendi szerzetes volt, s végül belépett a bencés rendbe, aztán a pannonhalmi monostor-

¹ A kommandátori rendszer időszaka a jelen vizsgálat szempontjából nem mérvadó, hiszen akkor egyszerű jövedelemforrásként használták a bencés monostorokat, nem annyira a bencés szellemiségnek megfelelő hivatástudat „jutalmául” nyerték el – jelen esetben – a pannonhalmi apáti tisztet, hanem más szolgálatok, érdemek jutalmául, és az esetek döntő többségében világi személyek.

² Erdélyi László–Sörös Pongrác: A pannonhalmi Szent Benedek rend története. I–XII/B. Bp. 1902–1916. (a továbbiakban: PRT) I. 121-134.

³ PRT II. 43-45.

⁴ Uo. 52-56.

⁵ Uo. 60-61.

⁶ PRT I. 113-115.

⁷ Uo. 120.

⁸ PRT II. 56-57.

ba, ahol perjeli tisztséget is betöltött még mielőtt a monostor apátja lett. Ebbe a csoportba sorolható – bár „határesetként” – Ulászló lengyel herceg⁹ is, aki már ugyan kormányzóként kerül a pannonhalmi monostor élére (1376-1380), de azért rendelkezik szerzetesi múlttal is, ugyanis először ciszterci volt, majd a dijoni Szent Remigius zárda bencés szerzetese lett.

Szigfrid apát a fenti felosztás első csoportjába tartozik, de esetében a főpapi karrier ranglétrájának több fokáról van tudomásunk, mint az előbb említett bencésekénél. A fentiekben felsorolt egyháziaknál – mint láttuk – pannonhalmi előjáróságuk előtt csak egy korábbi, bencés monostor élén betöltött hivatalukról van tudomásunk. Szigfrid esetében azonban két korábbi állomás is feltűnik: Széplak, majd Garamszentbenedek. Széplak egy magánkegyuraság alatt álló bencés monostor volt, Garamszentbenedek viszont királyi alapítású apátság lévén, nagyobb tekintélynek örvendett, ráadásul amikor Szigfrid irányította, - éppen neki köszönhetően – jelentősége tovább növekedett, neve a magyar bencés reformmozgalommal fonódott össze és híresült el. S végül Szigfrid a pannonhalmi apáti széket is „elnyerte”. A fent leírt csoportosítás első részében szereplő apátok is Pannonhalmán fejezték be pályafutásukat, de a ranglétrán való haladás egyikükénél sem mutatható ki úgy, mint Szigfridnél. A másik dolog, amely feltűnő az említett apát esetében, hogy pályafutása a bencés rend berkein belül indult, teljesedett ki és érte el tetőpontját.¹⁰

Mielőtt Szigfrid apáti tisztséghez jutott, valószínűleg a királyi kápolna tagjaként járult hozzá a királyság ügyeinek intézéséhez, mert a források tanúsága szerint még Nagy Lajos is káplánjának nevezte.¹¹ Tehát még bencés főpapi tisztségei előtti helyzetéről, pozíciójáról is van tudomásunk, azaz a karriertörténet legelső lépcsőfoka is ismeretes.

Szigfrid először 1327-ben, széplaki apátként tűnik fel az oklevelekben, s ilyen minőségében nem is találkozunk vele többször. Bár ez az egyetlen adat széplaki apátságáról, mégis sokatmondó és meghatározó az apát későbbi munkásságát illetően. Nemcsak főpapi karrierjének első állomását jelzi, hanem annak a reformmozgalomnak a kezdetét is, melynek később – garamszentbenedeki apátként – meghatározó személyisége lesz. 1327. október 18-án ugyanis a nyitrai káptalan több felvidéki apát kérésére átírja III. Honorius pápa 1225. évi bulláját, mely a

⁹ Uo. 62-65.

¹⁰ A tanulmány elején közölt összefoglalás 2. csoportjába tartozó egyháziak a szerzetesi egyház kötelékeiből „kilépve”, a világi egyházi szervezetben folytatták tovább főpapi karrierjüket.

¹¹ Pl. „Nos Lodovicus ... ad nostram personaliter accedens presentiam venerabilis et religiosus vir capellanus noster ...” PRT II. 57. és a 159. sz. oklevél 435-436., PRT XII/B. 100., Haiczl Kálmán: A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913. (a továbbiakban: Haiczl 1913.) 16.

bencés rendi káptalanok évenkénti megtartását szorgalmazza.¹² A pápai oklevél átírását szorgalmazók között szerepel Szigfrid, széplaki apát is. A század eleji rendtörténetírás bizonytalan a tekintetben, hogy ez a széplaki Szigfrid azonos-e a későbbi bencés reformer garamszentbenedeki Szigfrid apáttal.¹³ A munkásságára vonatkozó források ismeretében számomra nem kétséges, hogy a belső kezdeményezésű rendi reform bölcsőjénél jelen lévő széplaki apát és a későbbi bencés reformer ugyanaz a személy.

Szigfrid 1330-ban került a garamszentbenedeki apáti székbe,¹⁴ hogy pontosan mikor, nem tudjuk, de Drugeth Miklós végrendeletének írásba foglalásakor, 1330. augusztus 9-én már János a széplaki apát, aki jelen volt az előbb említett jogi aktusnál.¹⁵

A garamszentbenedeki korszak bizonyult Szigfrid apát „legtermékenyebb” időszakának. Amellett, hogy ellátta apáti teendőit és monostora jogokban, javakban való gyarapodásán fáradozott, sokkal szembetűnőbb, illetve számottevőbb a bencés rend magyarországi állapotainak rendezése terén kifejtett munkája, valamint ettől független, más országos ügyek intézésével kapcsolatos diplomáciai szolgálata.

Az apát reformtevékenységével kapcsolatban rendelkezünk a legtöbb információval.¹⁶ XXII. János pápa 1332. június 22-én¹⁷ és június 27-én¹⁸ kelt okleveleiben, a magyar bencés apátok és perjelek egy csoportjának kezdeményezésére ismét elrendeli az évenkénti bencés káptalanok megtartását. Feltételezhető, hogy a kezdeményező apátok között Szigfrid is ott lehetett, hiszen személyes megbízást kap pannonhalmi apáttársával együtt, hogy 1333-ban együtt elnököljenek a rendi káptalanon.¹⁹ Nemcsak ez a pápai rendelkezés jelzi Szigfrid apát elismertségét az avignoni udvarban - ahol a 40-es évek táján majd többször is megfordul -, hanem az az 1332. július 5-én kelt pápai oklevél is, mely a nyitrai püspököt bízta meg a garamszentbenedeki apátság jogainak és javainak helyreállításával.²⁰

¹² Georgius Fejér: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. I-XI. Budae 1829-1844. (a továbbiakban: Fejér) VIII/III. 86. sz. 249-250., Csóka J. Lajos: *Szent Benedek fiainak világtörténete, különös tekintettel Magyarországra*. Bp. 1969. (a továbbiakban: Csóka 1969.) 549.

¹³ PRT XII/B. 100., 371.

¹⁴ PRT II. 57., PRT XII/B. 100.

¹⁵ Fejér VIII/III. 221. sz. 506-511.

¹⁶ A 14. századi bencés reformmozgalomról, és benne Szigfrid szerepéről legutóbb részletesen I.: Homonnai Sarolta: *A magyarországi bencések 14. századi reformtörékvései*. In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae*. Acta Historica. Tomus CX. (1999) 43-55.

¹⁷ PRT II. 105. sz. 370-371., Haiczl 1913. 15., 37.

¹⁸ Fejér VIII/III. 631-634.

¹⁹ PRT II. 15-16., Haiczl 1913. 15., 37., Csóka 1969. 549-550.

²⁰ Ferdinandus Knauz-Ludovicus Crescens Dedek: *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. I-III. Strigonii 1874-1924. (a továbbiakban: *Mon.Strig.*) III. 317. sz. 214-215.

A bencés egyetemes káptalanok megtartását szorgalmazó, következő pápai bulla rendeleteinek megvalósítása során tárul szemünk elé Szigfrid igazi érdeme: a hanyatló, fegyelmi és anyagi problémákkal küzdő magyarországi bencés monostorok felélesztése és megreformálása. Az 1336-ban, XII. Benedek pápa Summa Magistri bullájával – a Benedictinával - elinduló „nemzetközi” reformmozgalom sodrába próbálta terelni a hazai bencéseket – eredményesen.²¹ A Szigfrid apát által irányított magyarországi bencés reformmozgalomnak két iránya volt: egyrészt a káptalani gyűlések rendszeressé tétele, másrészt az idegen kézre került bencés monostoroknak a rend számára történő visszaszerzése.

Szigfrid apát szerepe a reform elsőként említett irányvonalában többszörösen dokumentálható. Az 1336. december 11-én kelt pápai oklevél²² a pannonhalmi, a bátai és a zalavári apátok mellet őt bízza meg, hogy keressen egy olyan helyet, ahol a következő rendi káptalant méltó képpen meg lehet tartani.²³ Az újra fellendülő reformmozgalom ébrentartását célozhatta Szigfrid következő lépése: két másik apáttársával együtt arra kéri Csanád esztergomi érseket, hogy a fent említett pápai levelet írja át. Ebben az 1338. június 29-én²⁴ kelt oklevélben Szigfrid már szentszéki vizitátornak nevezetik, tehát már hivatalosan is „vezére”, de legalábbis vezető személyisége a magyar reformmozgalomnak.

1342. június 2. és 6. között Visegrádon rendi káptalant tartottak a magyarországi bencések, melynek Vilmos pannonhalmi apát mellett Szigfrid garamszentbenedeki apát volt az elnöke.²⁵ Ennél a rendi káptalannál kapcsolódik be a magyar bencés reformmozgalom történetébe annak másik szála, az elidegenített bencés monostorok visszaszerzésére irányuló törekvés. Szigfrid apát neve ezzel is kapcsolatba hozható. A visegrádi káptalanon született oklevelek ugyanis arról tudósítanak, hogy Szigfrid apát illetéktelen bitorlóktól visszavette a rend számára

²¹ PRT II. 57., Haiczl 1913. 37. tévesen 1337-re datálja a Benedictinát, neki tulajdonítva a rend másodvirágzását, melyben Szigfridnek igen jelentős szerepe volt., Csóka 1969. 549., 552., 556-557., Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon. Bp. 1971. 237.

²² Fejér VIII/IV. 75. sz. 181-187., Haiczl 1913. 15. ismét tévesen datál, a fenti oklevél keltét 1335-re téve, a zalavári apátot nem említve., Csóka 1969. 550.

²³ PRT II. 38. nem említi a megbízott apátok között a garamszentbenedekit, holott az oklevél tartalmazza – I. az előző jegyzetet.

²⁴ Fejér VIII/IV. 160. sz. 337-338., PRT II. 124. sz. 390-393., Knauz Nándor: A Garam-melletti Szent Benedek-i apátság. I. Bp. 1890. (a továbbiakban: Knauz 1890.) 71.

²⁵ Fejér VIII/IV. 309. sz. 604-605., PRT II. 128. sz. 395-396. és 129. sz. 396-397., Knauz 1890. 71., PRT II. 38., Haiczl 1913. 15., Csóka 1969. 552. A rendi káptalanok megtartását is szorgalmazó IV. lateráni zsinat rendelkezései óta tk. ez az első magyarországi rendi káptalan, melynek megtartásáról nem csupán feltételezésekkel, hanem kétséget kizáró bizonyítékokkal rendelkezünk.

Mogyoród, Kolozsmonostor, Bulcs, Biszere és Béla monostorait. Kitartó munkájába és nem kevés energiájába kerülhetett az apátnak ez a művelet, mert XII. Benedek pápa már 1337. október 15-én felszólította az egri püspököt, hogy néhány, bitorlók kezén lévő monostort - a fent említetteket – szerezzen vissza a bencés rend számára, majd megbízható szerzetesekről gondoskodván reformálja is meg azokat.²⁶

1344. március 18-án kelt az a pápai oklevél, melyből utóljára értesülünk Szigfrid apát bencés reformokkal kapcsolatban kifejtett tevékenységéről. Ebben az oklevelében VI. Kelemen pápa elrendelte a bencés vezetőknek, hogy azoknak az apátságoknak a helyzetét, melyek nem működhetnek javaik és jogaik teljes birtokában, rendezni kell, különös tekintettel a tatárjárás óta pusztuló, több mint 40 monostorra, melyeknek minden birtoka és joga illetéktelen kezekben van.²⁷ „... ad apostolatus nostri *fide digna relatio* perduxit auditum, quod ...”, ez a megbízható jelentés tehát a pápa világos helyzetismeretének forrása, s feltehetően Szigfrid apát volt a „súgó”.²⁸ Annál is inkább gondolhatunk az ő személyére, mert az apát már személyes tapasztalatokkal rendelkezett az elidegenített monostorok visszaszerzése, és javaik rendezése terén, hiszen láttuk, hogy valamikor az 1340-es évek legelején siker koronázta ilyen irányú ténykedését. Talán ennek köszönhető, hogy mind Szigfrid, mind a pápa fellelkesülve ezen az eredményen, jónak látták a többi bencés vezető ösztönzését is javaslat, illetve az e nyomán született pápai rendelet formájában.²⁹ Sőt Csóka J. Lajos szerint Szigfrid apát 1344. március 15-én – azaz három nappal az imént említett pápai rendelkezés kiadás előtt – személyesen nyújtott be kérvényt VI. Kelemennek azt kérve tőle, hogy szólítsa fel a magyar püspöki kart a bencés monostorok helyzetének rendezésére, az apátságokat pedig a felmerülő költségek viselésére.³⁰

Azt, hogy Szigfrid apát igen megbecsült személyiség volt a pápai udvarban jelezte már a fentebb említett 1338-as átirat is, melyben már szentszéki vizitátor címmel rendelkezik a garamszentbenedeki apát, maga a kinevezés feltehetően korábban megtörtént. Az imént említett, 1344-es oklevél megszületésének körül-

²⁶ Augustinus Theiner: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I-II. Romae 1859-1860. (a továbbiakban: Theiner) I. 928. sz. 618-619., PRT II. 124. sz. 390-393.

²⁷ PRT II. 130. sz. 397-398., Knauz 1890. 72., Csóka 1969. 589.

²⁸ Knauz 1890. 72., Csóka 1969. 589.

²⁹ Haiczl Kálmán művében arról ír, hogy Szigfrid apát pápai megbízás alapján 1346-ig öt bencés monostort állít helyre. Haiczl 1913. 19. Nem ismerjük e dátum forrását, de azt tudjuk, hogy az 1342. évi visegrádi káptalanon már a fent és Haiczl által is – korábban – említett monostorok visszaszerzése során felmerült költségek elosztásáról tárgyalnak.

³⁰ Csóka 1969. 552., 589. – a forrás említése nélkül.

ményei pedig feltételezik, hogy Szigfrid személyesen is járt Avignonban. Ám nem ez volt az első eset, hogy megfordult a legfőbb egyházi méltóság udvarában. 1340-ben egy személyes ügy vitte oda. Boleszláv bátai apát ugyanis többször igazságtalan vádakkal illette Szigfridet, többek között olyanokkal, hogy a garam-szentbenedeki apát a magyarországi bencések pénzét törvénytelen módon és igazságtalanul elherdálta. Az 1340. június 9-én Avignonban, Szigfrid apát szállásán kelt oklevélben, több magas rangú egyházi személyiség és két közjegyző jelenlétében Boleszláv apát visszavonta rágalmait.³¹

Mindezidáig Szigfrid apát egyházi reformer-tevékenységét mutattam be, melyhez óhatatlanul társult egyfajta egyházi diplomata szerep. E tevékeny személyiség azonban a világi diplomáciai szolgálatban is megállta a helyét. A 14. századig a magyar követek ugyanis elsősorban a főpapság soraiból kerültek ki.³² Nagy Lajos uralkodása alatt a királyi kápolna nemcsak a hazai főpapság „nevelő” intézményének bizonyult, hanem tagjaiból a király valóságos diplomáciai iskolát teremtett.³³

Szigfrid apátot korábban, a királyi kápolnában való működése, valamint a magyarországi bencések megreformálása során szerzett tapasztalatai kellő jogi és diplomáciai ismeretekkel vértették fel ahhoz, hogy alkalmasnak bizonyuljon és helyet kapjon az első nápolyi hadjárat diplomáciai hátterének megteremtésében. A testvére halálát megbosszulni akaró Nagy Lajos király haditervének előkészítésében Szigfrid apátnak jutott az a szerep, hogy az angol király elé tárja és vele megkedveltesse a megtorló katonai akció tervét.³⁴ Az apát maradéktalanul teljesítette a rábízott feladatot³⁵, mert III. Edward király 1346. március 18-án kelt okleve-

³¹ Anjou-kori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I-VII. Szerk.: Nagy Imre-Nagy Gyula. Bp. 1878-1920. IV. 26. sz. 33-35., Knauz 1890. 72., Fraknói Vilmos: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal. A magyar királyság megalapításától a konstanzi zsinatig. Bp. 1901. (a továbbiakban: Fraknói 1901.) 165.

³² Néhány 12-13. századi adat: Fulbert kalocsai püspök ment követként 1129-ben a görög császárhoz, Bertalan pécsi püspök I. Jakab aragóniai királynál járt. Márki Sándor: Magyar utazók a középkorban. In: Földrajzi közlemények 1890. (a továbbiakban: Márki 1890.) 158.

³³ PRT II. 57., Bónis György: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Bp. 1971. 34-36.

³⁴ Márki 1890. 158., Pór Antal: Nagy Lajos. 1326-1382. Magyar Történeti Életrajzok. Bp. 1892. (a továbbiakban: Pór 1892.) 114., Fraknói 1901. 193-194., PRT XII/B. 100., Haiczl 1913. 16., Miskolczi István: Magyarország az Anjouk korában. Bp. 1923. 44., Miskolczi István: Nagy Lajos nápolyi hadjárata. In: Hadtörténeti Közlemények 1933. 47., Hóman Bálint-Szekfű Gyula: Magyar történet II. Bp. 1936. 185., Miskolczi István: Magyar-olasz összeköttetések az Anjouk korában. Magyar-nápolyi kapcsolatok. Bp. 1937. 97., Csóka 1969. 556., 589., Kristó Gyula: Az Anjou-kor háborúi. Bp. 1988. 109., Bertényi Iván: Nagy Lajos király. Bp. 1989. 73., Dercsényi Dezső: Nagy Lajos kora. Bp. 1990. 64.

³⁵ Nagy Lajos Szigfrid apáttal küldött segélykérő levelét nem ismerjük, csak az angol uralkodó válaszleveleiről van tudomásunk.

leiből³⁶ megtudjuk, hogy az angol uralkodó Szigfriddel együtt saját követét, Walter de Mora szerzetest is elküldte Magyarországra, hogy kedvező válaszát eljuttassa Lajos királyhoz. A Szigfrid által vezetett követség nyomát őrzi III. Edward pénzügyi kimutatásai között egy 1346. április 6-án kelt oklevél is, melyben 20 márka értékű ajándékról szóló bejegyzés szerepel. Ezt a „csekély” figyelmességet III. Edward Nagy Lajosnak szánta, hiszen Szigfrid apátnak adott tételként van nyilvántartva.³⁷

Szigfrid apát fenti követútjának második feléről több adattal is rendelkezünk az angol király követének, Walter de Mora szerzetesnek köszönhetően, aki pontos költségnyilvántartást vezetett küldetése során.³⁸ Ebből az útitzámlából azonban sokkal több kiderül, mint ami egy pusztá elszámolásból adódna. Szigfrid apátot illetően megtudjuk, hogy Regensburgban a húsvétot követő hétfőn és kedden (április 17-18.), Bécsben három éjjel és két nappal on át (április 23-25.) és Fehérváron (május 14.) a rá való várakozás hátráltatta az angol követséget. Hiú ábránd lenne biztos magyarázatot találni a „késlekedésekre”, csak feltételezhető, hogy Regensburgban az ünnep körüli teendők hátráltathattak egy egyházi személyt. Bécsben talán menlevélre kellett várakozniuk, hiszen az angol követ hazatérőben három napot várt Ausztria hercegének kíséretjére ugyanott. Szigfrid fehérvári megállója pedig talán az ottani, nagy jelentőségű társaskáptalannal magyarázható, melynek prépostja egyben a király alkancellárja is volt. A garamszentbenedeki apát Zágrábig kísérte Morát és társait, ott tartózkodott ugyanis Lajos király hadseregével, mely Zára felmentésére készült. A követség ide május 18. körül érkezett, ezen időpont után „nyoma vész” Szigfridnek, valószínűleg egy ideig a király táborában maradt.

Ezen útitzámla ismeretében nagyjából megállapítható Szigfrid apát küldetésének időtartama is. III. Edward követsége, mely Szigfrid kíséretében érkezett Magyarországra 56 napot utazott, amíg Londonból Zágrábra ért. Valószínűleg gyorsabban is meg lehetett tenni ezt a távolságot, hiszen nem egyszer több napot is

³⁶ Az angol uralkodó két, egyező tartalmú levelet küldött az egyiket Nagy Lajos királynak, a másikat Erzsébet anyakirálynénak címezve. Fejér IX/1. 368-369., Rymer, T.: Foedera, Litterae and Acta Publica. London 1825. Vol. 3. pars 1. 75. és 76.

³⁷ „cuidam abbari de partibus Hungarie nuper venienti in nuncium domino regi de rege Hungarie” Fritz Trautz: Die Reisen eines englischen Gesandten nach Ungarn im Jahre 1346. In: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. 1952. (a továbbiakban: MIÖG 1952.) 360. 11. jegyzet.

³⁸ Mora szerzetes útitzámlája megjelent: MIÖG 1952. 359-368., az útitzámla feldolgozása: Homonnai Sarolta: „... eundo in nuncium regis versus regem Hungariae ...” Egy diplomáciai utazás és költségei 1346-ban. In: Aetas 1999/3. 34-56.

eltöltöttek egy-egy városban, nem beszélve arról, hogy Visegrádon 13 napot vártak Erzsébet királyné válaszára. A London-Visegrád távolság az említett számlában 36 nap volt, tehát kb. ennyi ideig kellett utaznia Szigfrid apátnak követútja első felében, hogy Nagy Lajos üzenetét eljuttassa az angol királyhoz. Szigfrid apát diplomáciai szolgálata tehát kb. 92 napot vett igénybe, s – tegyük hozzá – ez csak az útonlét időtartama. Ha hozzávesszük a III. Edward udvarában való tartózkodását, a magyar király kérésének mérlegelésére várakozván, 100 napot is meghaladóra, kb. 3,5 hónapra tehető Szigfrid küldetésének ideje. A fenti számítások alapján útját – Visegrádról kiindulva – legkésőbb 1346. február legelején meg kellett kezdenie.³⁹

S ezzel még mindig nem zárult le az apátnak sem garamszentbenedeki korszaka, sem országos fontosságú szolgálatainak száma – az apát életének ez a két fejezete tulajdonképpen fedi egymást, azaz garamszentbenedeki apátsága idejére ennek országos jelentőségű tevékenységei is.

A szepesi prépostság püspökséggé alakításának ügye körüli vizsgálatokban ismét felbukkan Szigfrid neve. A terv nem volt új keletű, már III. András király is pártfogolta a szepesi prépostság püspökséggé emelését olyannyira, hogy akkori prépostját, Jakabot (1284-1301) püspökké tette, és azon igyekezett, hogy maga a prépostság is ennek megfelelő egyházi közigazgatási egységgé váljon. Lodomér esztergomi érsek azonban nem támogatta ezt a tervet.⁴⁰ Jakab püspöksége valójában csak névleges volt, önálló egyházmegye nélkül, a „püspök-prépost” az esztergomi érsek fennhatósága alatt, tulajdonképpen annak helyetteseként munkálkodott. Mind III. András király, mind Lodomér esztergomi érsek többször szólította Jakab szepesi prépostot püspököknek okleveleiben (episcopus Scepusiensis, vicarius episcopus noster), ám VIII. Bonifác pápa csak a préposti titulussal illette.⁴¹

Közel ötven év múlva ismét éledezni kezdett a 13. század végén elhalt terv. Az előzmény az volt, hogy 1329-ben az egri püspök elvette a szepesi préposttól a tárcafüői esperességet, ennek kárpótlásául Nagy Lajos király a prépostsághoz csatolta Liptót, és azt szerette volna, hogy a két egyesített megye külön püspököt kapjon.⁴² A tárcafüői (tárcai) esperesség hovatartozása, az hogy kinek is az egyházi joghatósága alá tartozik nem problémamentes. Csanád egri püspök 1323. ok-

³⁹ A rendtörténetírás szerint Nagy Lajos már 1345-ben elküldte Szigfridet III. Edwardhoz követ-ségbe. PRT II. 57-58. Fraknoi Vilmos szerint 1346. első napjaiban indult útnak a magyar követ. Fraknoi 1901. 194.

⁴⁰ Pirhalla Márton: A szepesi prépostság vázlatos története a kezdetektől a püspökség felállításáig. Lőcse 1899. (a továbbiakban: Pirhalla 1899.) 27. és 29.

⁴¹ Elemér Mályusz-Julio Kristó: Johannes de Thurocz Chronica Hungarorum. II. Commentarii 2. Ab anno 1301 usque ad annum 1487. Bp. 1988. 27-28.

⁴² Pirhalla 1899. 29-30., 47.

tóber 23-án kelt oklevele tájékoztat magának a tárcafői főesperességnek a létrejöttéről. Rykolf fia János az abaújívári területeken új irtásföldeket hozott létre és telepített be. Az egri püspök ezeket az új irtásföldeket kivette az abaújívári főesperesség hatásköréből – mivel az túl nagy kiterjedésű volt - és egy új főesperességet hozott létre, a tárcafőit.⁴³ Ugyanakkor Szepes megyében a főesperesi jogkört a szepesi káptalan prépostja látta el.⁴⁴ A tárcai esperesi kerület felett is a „főesperes”-prépost egyházi joghatósága érvényesült. Példa erre az 1323. szeptember 16-án kelt oklevél, melyben a szepesi prépost egy tárcai kerülethez tartozó egyház papjának beiktatásáról intézkedik.⁴⁵ A tárcafői főesperesség viszont – mint fentebb láttuk – az egri püspök fennhatósága alá tartozott. Ezen két egyházi terület érintkezéséből illetve átfedéséből adódhattak a konfliktusok az egri püspök és a szepesi prépost között, mely végül is felélesztette a szepesi püspökségalapítás III. András kori tervét.⁴⁶

Ezen elképzelés megvalósításán nemcsak Nagy Lajos király dolgozott. Lelkesen pártfogolta a szepesi káptalan püspökséggé emelését és Szepeshely püspöki székhelyé tételét János szepesi prépost is, aki 1323-tól töltötte be ezt a posztot. Ő már a pápa támogatását is igyekezett megnyerni ez ügyben akkor, amikor Avignonban járt VI. Kelemennél az András herceg meggyilkolását követő időszakban.⁴⁷ Nagy Lajos és János prépost kérésére a pápa 1348. április 16-i levelében a pécsi püspököt, a visegrádi Szent András monostor elöljáróját és nem utolsósorban Szigfrid garamszentbenedeki apátot kérte fel, hogy tartsanak vizsgálatot az összes illetékes egyházi bevonásával a szepesi püspökség létrehozásával kapcsolatban.⁴⁸ Szigfrid apát és munkatársai egy 1348. december 19-én kelt oklevélben mozgósítják a szepesi káptalan „püspöki-főesperesi” jogkörébe tartozó egyházakat, a szepesi ciszterci és a lehnici kartauzi kolostor elöljáróit, Csütörtökhely, Lőcse, Késmárk tiszteletre méltó férfijait és az esztergomi egyházmegye plébánosait a püspökséggé emelés feltételeinek vizsgálatára.⁴⁹ A szinte püspöki joghatóság ellenére Szepeskáptalan továbbra is az esztergomi egyházmegye részeként segített a Szepesség egyházi ügyeinek intézésében, és nem emelkedett püspökséggé.

⁴³ Anjou-kori oklevéltár. Documenta res hungaricas tempore regum andegavensium illustrantia. Preside Julio Kristó, Adiuvantibus Ladizlao Blazovich, Geisa Érszegi, Francisco Makk (a továbbiakban: Anjou oklt.) VII. (1323.) Szerk.: Blazovich László-Géczi Lajos. Budapest-Szeged, 1991. 514. sz.

⁴⁴ Kristó Gyula: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Bp. 1988. 394-395.

⁴⁵ Anjou oklt. VII. 461. sz.

⁴⁶ A tanulmány tematikája okán itt csak oly mértékben érintem mind a szepesi püspökség, mind a tárcai kerület problémáját, amennyiben Szigfrid apát életútjához feltétlenül szükséges.

⁴⁷ Pirhalla 1899. 44., 50-51.

⁴⁸ Fejér IX/1. 570-572.

⁴⁹ Fejér IX/1. 580-582., Pirhalla 1899. 51., PRT II. 59., PRT XII/B. 100., Haiczl 1913. 16.

Ezzel a pápai megbízatással le is zárult Szigfrid apát országos és szentszéki feladatainak sora, s e tevékeny eberöltő után méltán választották meg a legtekintélyesebb bencés apátság, Pannonhalma elöljárójának.

Szigfrid pannonhalmi apáti periódusa (1355-1365) pályafutásának legcsendesebb korszaka. IV. Ince pápa az apát tevékeny és eredményekben gazdag addigi életét ecsetelve, érdemei elismerésével ajánlja Nagy Lajos király figyelmébe a leendő pannonhalmi bencés egyházfőt, se egyben meg is erősíti megválasztását 1355. április 13-án kelt oklevelében.⁵⁰ Néhány egyházi személy beiktatásán⁵¹ kívül nem tudunk jelentősebb, országos tevékenységéről. Döntően apátsága ügyeit intézte,⁵² s szinte minden esetben javára dőltek el a birtokokkal kapcsolatos pereskedések.⁵³ Ezek menetében továbbra is fellelhető a királyi pártfogoló szándék. 1358-ban és 1361-ben a magyar uralkodó Szigfrid apát kérésére érvénytelenít minden olyan korábbi intézkedést, mely a monostor javait, jogait csorbítja.⁵⁴ A rendtörténetírás Szigfrid apátnak különösen a monostor és templomának felújításával, átépítésével kapcsolatos érdemeit emeli ki, mint pannonhalmi korszakának legfontosabb ténykedését. Ennek bizonyítékát az apát sírkövének feliratában látják, mely Szigfrid jelentős építkezéseire utal.⁵⁵ Az újabb kutatások azonban ezt cáfolni látszanak, két nagy építkezési periódust – 13. sz. és 15. sz. – elkülönítve Pannonhalmán.⁵⁶

Szigfrid apát igen tevékeny életútja 1365-ben ért véget. Bencés egyházfői pályafutása a magánkegyúri apáti székben egy jelentősebb monostor irányításán át a legtekintélyesebb magyarországi bencés monostor apáti tisztségéig - melynek elnyerése tulajdonképpen érdemei elismerésének tekinthető – ívelt. Úgy tűnik, hogy a rend szoros kötelékén belül maradván egy igazi bencés főpapi karriert futott be, a pannonhalmi apáti szék elnyerésével téve fel a koronát munkás életére, mivel annál „magasabbra” jutni a renden belül nem lehetett. Csak a szerzetesi egyházon belüli főpapi karrierlehetőség szemszögből nézve, Szigfrid pályafutása egyedüli példa a középkori bencés apátok sorában.

⁵⁰ PRT II. 147. sz. oklevél. Utódja a garamszentbenedeki apáti székben egy pannonhalmi bencés szerzetes lett, akit szintén Szigfridnek hívtak és a pápa 1355. október 21-én erősítette meg hivatalában. PRT XII/B. 101.

⁵¹ PRT II. 59-60.

⁵² PRT II. 150., 152., 155., 157., 160., 165., 166., 167., 171., 172., 175., 178., 180., 181., 182. sz. oklevelek. 423-502.

⁵³ PRT II. 151., 156., 161-164., 169-170., 173. sz. oklevelek 432-481.

⁵⁴ PRT II. 58-59., 159. és 174. sz. oklevelek. 435-436. és 481-482.

⁵⁵ PRT II. 60., 226-228. Papp Szilárd: Késő gótikus építkezések Pannonhalmán. In: Mons Sacer. 996-1996. Pannonhalma 1000 éve. I. Pannonhalma 1996. (a továbbiakban: Mons Sacer) 238-240.

⁵⁶ Mons Sacer 240-264.

**The Career of a Benedictine Prelate: Abbot Sigfrid
(Beginning of 1300s–1365)**

Abbot Sigfrid belonged to the most remarkable members of the Hungarian clergy. As a Benedictine abbot he started off in Széplak. Later he became the superior of Garamszentbenedek, and finally he finished his ecclesiastical career in Pannonhalma. He was involved in several local and international affairs. The most noteworthy is the role he played in the Hungarian Benedictine reform movement as well as in the arrangement of the Order's landed properties (1327–1342). Among the Benedictine reform movements sweeping across Western Europe, this might be the most successful one. As a result, the Hungarian Benedictines held nationwide general chapters every second year.

Abbot Sigfrid also served as a diplomat. In 1346, when Louis I, King of Hungary wanted to gain the alliance of Edward III, King of England in a campaign against Naples, he was sent as an envoy. On the other hand, the abbot played an important role in the investigation concerning the recognition of the episcopal rights of the Szepes chapter house (1348). The above activities took place during his abbotship in Garamszentbenedek (1330–1355). Afterwards, as an appreciation of his merits, he received the abbotship of Pannonhalma that he held until 1365. Starting from a proprietary monastery (Széplak), through a royal foundation (Garamszentbenedek) to the abbotship of the most respectable Benedictine monastery in Hungary (Pannonhalma), his career is a typical example of the prelatric emergence within the Benedictine Order, though unique in the sense of good documentation.